

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
CHRISTINE STIX-HACKL

της 3ης Ιουνίου 2003¹

I — Εισαγωγή

1. Η παρούσα αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την εισαγωγή εσπεριδοειδών από το βόρειο τμήμα της Κύπρου (την καλούμενη Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου) στο Ηνωμένο Βασίλειο και αποτελεί ήδη την τρίτη μας σειράς από όμοιες διαδικασίες εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως² αναφορικά με την οδηγία 77/93/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1976 περί των μέτρων προστασίας κατά της εισαγωγής στα κράτη μέλη οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα³ (στο εξής: οδηγία 77/93) όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο. Η διαδικασία αυτή έχει από νομικής απόψεως ως αντικείμενο το σύστημα επιβλέψεως της υγείας των φυτών και των φυτικών προϊόντων που εισάγονται στην Κοινότητα από τρίτες χώρες, είναι, εντούτοις, και από πολιτικής απόψεως σημαντική για τις σχέσεις της Κοινότητας με την Τουρκία αλλά και την Κύπρο, της οποίας η προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσδιοριστεί για την 1η Μαΐου 2004.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Αποφάσεις της 5ης Ιουλίου 1994, C-432/92, Anastasiou κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-3087), και της 4ης Ιουλίου 2000, C-219/98, Anastasiou κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-5241).

3 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/017, σ. 3' αναφορικά με την κατά τον κρίσιμο χρόνο ισχύουσα ρύθμιση βλ. το νομικό πλαίσιο.

II — Το νομικό πλαίσιο

2. Εφαρμογή στην παρούσα διαδικασία βρίσκει η οδηγία 77/93, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/683/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1991⁴ και την οδηγία 92/103/ΕΟΚ της Επιτροπής της 1ης Δεκεμβρίου 1992⁵.

3. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας, όπως ίσχυε αναφορικά με τις υπό κρίση εισαγωγές, προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη, για την εισαγωγή στο εδαφός τους φυτών, φυτικών προϊόντων και των άλλων αντικειμένων που απαριθμούνται στο παράρτημα V, μέρος Β, και που προέρχονται από τρίτες χώρες, ορίζουν τουλάχιστον:

α) ότι τόσο τα φυτά αυτά, τα φυτικά προϊόντα, ή τα λοιπά αντικείμενα, καθώς και η συσκευασία τους υφίστανται επίσημο και σχολαστικό έλεγχο στο σύνολό τους

4 — ΕΕ L 376, σ. 29.

5 — ΕΕ L 363, σ. 1.

ή σε αντιπροσωπευτικό δείγμα και, σε περίπτωση που θα χρειασθεί, τα οχήματα που εξασφαλίζουν τη μεταφορά τους υφίστανται επίσης επίσημο έλεγχο για να εξασφαλισθεί:

χωρών, με βάση τις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις της χώρας [...]

[...]»

- ότι δεν έχουν μολυνθεί από τους επιβλαβείς οργανισμούς που απαριθμούνται στο παράρτημα I, μέρος Α,
 - όσον αφορά τα φυτά και τα φυτικά προϊόντα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, μέρος Α, ότι δεν έχουν μολυνθεί από τους επιβλαβείς οργανισμούς που αντιστοιχούν σε αυτά και αναγράφονται στο μέρος αυτό του παραρτήματος,
 - όσον αφορά τα φυτά, τα φυτικά προϊόντα ή τα άλλα αντικείμενα που απαριθμούνται στο παράρτημα IV, μέρος Α, ότι ανταποκρίνονται στις ειδικές προϋποθέσεις που αντιστοιχούν σε αυτά και αναγράφονται στο μέρος αυτό του παραρτήματος·
- β) ότι οφείλουν να συνοδεύονται από τα πιστοποιητικά που καθορίζονται στα άρθρα 7 ή 8 και ότι ένα πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου δεν μπορεί να συνταχθεί περισσότερο από 14 ημέρες προ της ημέρας κατά την οποία τα φυτά, τα φυτικά προϊόντα ή τα άλλα αντικείμενα εγκατέλειψαν τη χώρα αποστολής. Τα πιστοποιητικά εκδίδονται από τις εγκεκριμένες για τον σκοπό αυτό υπηρεσίες στα πλαίσια της Διεθνούς Συμφωνίας για την Προστασία των Φυτών, ή στην περίπτωση των μη συμβεβλημένων

4. Το άρθρο 12, παράγραφος 5, προβλέπει ότι η Επιτροπή μπορεί να συμφωνήσει με ορισμένες τρίτες χώρες ότι έλεγχοι στην τρίτη χώρα μπορούν να διενεργηθούν και από την Επιτροπή.

5. Το άρθρο 12 της οδηγίας παραπέμπει στα άρθρα 7 και 8 τα οποία, όπως το άρθρο 6, αφορούν κατ' αρχήν τα φυτά, φυτικά προϊόντα και άλλα αντικείμενα που κατάγονται από την Κοινότητα.

6. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει ότι μπορεί να εκδίδεται πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου όταν κρίνεται, βάσει του ελέγχου που καθορίζεται στο άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, ότι πληρούνται οι αναγραφόμενοι σε αυτό όροι. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας απαλλάσσει το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου τα προϊόντα έχουν αποτελέσει αντικείμενο διαμερισμού ή αποθηκείωσης, ή έχουν υποστεί τροποποίηση της συσκευασίας, από την άσκηση νέου ελέγχου αν τα προϊόντα δεν έχουν εκτεθεί στο έδαφός του σε κανένα φυτοϋγειονομικό κίνδυνο· στην περίπτωση αυτή, το κράτος μέλος εκδίδει πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου επαναποστολής και το επισυνάπτει στο αρχικό πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου.

7. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει ότι τα φυτά, φυτικά προϊόντα και άλλα προϊόντα που απαριθμούνται στο παράρτημα V, μέρος A, καθώς και οι συσκευασίες τους υφίστανται επίσημο και σχολαστικό έλεγχο, είτε στο σύνολό τους, είτε σε αντιπροσωπευτικό δείγμα και ότι, εν ανάγκη, ελέγχονται επίσης τα οχήματα μεταφοράς τους για να εξασφαλιστεί:

- α) ότι δεν έχουν μολυνθεί από τους επιβλαβείς οργανισμούς που απαριθμούνται στο παράρτημα I, μέρος A·
- β) όσον αφορά τα φυτά και τα φυτικά προϊόντα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, μέρος A, ότι δεν έχουν μολυνθεί από τους επιβλαβείς οργανισμούς που αντιστοιχούν σ' αυτά και αναγράφονται στο μέρος αυτό του παραρτήματος·
- γ) όσον αφορά στα φυτά, τα φυτικά προϊόντα ή άλλα αντικείμενα που απαριθμούνται στο παράρτημα IV, μέρος A, ότι ανταποκρίνονται στις ειδικές προϋποθέσεις που αντιστοιχούν σε αυτά και αναγράφονται στο μέρος αυτό του παραρτήματος.

8. Το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας προσθέτει ότι οι επίσημοι έλεγχοι των προηγούμενων παραγράφων του άρθρου αυτού διενεργούνται συνήθως στην εκμετάλλευση του παραγωγού, κατά προτίμηση στον τόπο παραγωγής, και αφορούν τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα που έχουν καλλιεργηθεί, παραχθεί ή χρησιμοποιηθεί από τον παρα-

γωγό ή που βρίσκονται καθ' οποιονδήποτε άλλον τρόπο στην εκμετάλλευσή του, καθώς και το υπόστρωμα αναπτύξεως που έχει χρησιμοποιηθεί.

9. Βάσει των διατάξεων που προαναφέρθηκαν, τα εσπεριδοειδή που κατάγονται από τη Βόρεια Κύπρο, και τα οποία αφορά η υπό κρίση διαφορά, κατατάσσονται στα φυτά και φυτικά προϊόντα που αναφέρονται στο παράρτημα V και επομένως αποτελούν αντικείμενο φυτοϋγειονομικού ελέγχου. Μπορούν να έχουν μολυνθεί από τους επιβλαβείς οργανισμούς που αναγράφονται στο παράρτημα I ή II.

10. Τα εν λόγω εσπεριδοειδή αναφέρονται, περαιτέρω, στο παράρτημα IV, μέρος A, της οδηγίας 77/93. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει συναφώς:

«Στην περίπτωση φυτών, φυτικών προϊόντων ή άλλων αντικειμένων, για τα οποία ισχύουν οι ιδιαίτερες απαιτήσεις που καθορίζονται στο παράρτημα IV, μέρος A, το επίσημο πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου που απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 7 πρέπει να έχει εκδοθεί στη χώρα καταγωγής των φυτών, φυτικών προϊόντων και άλλων αντικειμένων, εκτός:

— στην περίπτωση ξυλείας, αν [...]

— σε άλλες περιπτώσεις, στον βαθμό που είναι δυνατόν να πληρούνται οι ειδικές απαιτήσεις που προβλέπονται στο παράρτημα IV, μέρος Α, και σε άλλο τόπο εκτός από τον τόπο καταγωγής.»

σίας του εν λόγω επιβλαβούς οργανισμού ούτε στο πεδίο παραγωγής ούτε στο άμεσο περιβάλλον του και/ή ότι τα φρούτα είναι απαλλαγμένα από τον εν λόγω παθογόνο οργανισμό. Αν δεν πληροῦνται ούτε αυτή η προϋπόθεση, απαιτείται επίσημη δήλωση ότι οι καρποί υποβλήθηκαν στην ενδεδειγμένη επεξεργασία.

11. Οι ειδικές απαιτήσεις ρυθμίζονται στα σημεία 16.1 έως 16.4 του παραρτήματος IV, μέρος Α⁶.

12. Το σημείο 16.1, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, προβλέπει ότι καρποί των *Citrus L.*, *Fortunella Swingle*, *Poncirus Raf.*, και τα υβρίδιά τους καταγωγής τρίτων χωρών, με την επιφύλαξη των απαγορεύσεων που εφαρμόζονται για τους καρπούς του παραρτήματος III, μέρος Β, σημεία 2 και 3, πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από ποδίσκους και φύλλα και η συσκευασία να φέρει ενδεδειγμένο σήμα καταγωγής.

13. Τα σημεία 16.2, 16.3 και 16.4, όπως ίσχυαν τότε, προέβλεπαν κατά τα ουσιαστικά ότι για καρπούς *Citrus L.*, *Fortunella Swingle*, *Poncirus Raf.*, και τα υβρίδιά τους που κατάγονται από τρίτες χώρες όπου απαντώνται επιβλαβείς οργανισμοί, επισυνάπτεται επίσημη δήλωση ότι οι καρποί κατάγονται από περιοχές που αναγνωρίζονται ως απαλλαγμένες από τον εν λόγω επιβλαβή οργανισμό. Αν δεν πληροῦνται αυτή η προϋπόθεση απαιτείται επίσημη δήλωση ότι δεν έχει παρατηρηθεί κανένα σύμπτωμα παρου-

14. Τα σημεία 16.1 έως 16.4 τροποποιήθηκαν με την οδηγία 98/2/ΕΚ της Επιτροπής της 8ης Ιανουαρίου 1998⁷ (στο εξής: οδηγία 98/2). Σύμφωνα με την οδηγία, η επίσημη δήλωση ότι οι καρποί είναι απαλλαγμένοι από επιβλαβείς οργανισμούς επισυνάπτεται ακόμη και όταν οι καρποί προέρχονται από χώρες στις οποίες δεν απαντώνται οι εν λόγω οργανισμοί. Η τροποποίηση αυτή τέθηκε, εντούτοις, σε ισχύ μετά τον χρόνο κατά τον οποίο έλαβαν χώρα τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση διαφοράς.

III — Κύρια δίκη, πραγματικά περιστατικά και προδικαστικά ερωτήματα

15. Η παρούσα υπόθεση αποτελεί ένα περαιτέρω στάδιο της διαφοράς μεταξύ παραγωγών και εξαγωγών εσπεριδοειδών, μεταξύ των οποίων η εταιρία S. P. Anastasiou (*Pissouri*) Ltd (στο εξής: *Anastasiou*), εγκα-

⁶ — Όπως αυτές οι διατάξεις τροποποιήθηκαν από την οδηγία 92/103/ΕΟΚ της Επιτροπής της 1ης Δεκεμβρίου 1992 (ΕΕ L 363, σ. 1).

⁷ — ΕΕ L 15, σ. 34.

τεστημένων στο προς νότον της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου, και του Minister of Agriculture, Fisheries and Food (Υπουργού Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων).

16. Το πρώτο στάδιο της διαφοράς (στο εξής: Anastasiou I) αφορούσε το ζήτημα αν είναι έγκυρα πιστοποιητικά κυκλοφορίας και φυτοϋγειονομικού ελέγχου εμφανιζόμενα μεν ως σύμφωνα με τις κοινοτικές διατάξεις, αλλά εκδοθέντα από υπαλλήλους της καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου».

17. Μετά την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Anastasiou I⁸, του έτους 1994, οι εγκατεστημένες στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου εταιρίες άρχισαν να εξάγουν εσπεριδοειδή με προορισμό την Κοινότητα μέσω ενός τουρκικού λιμένος, όπου τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου χορηγούνταν από τις αρμόδιες τουρκικές αρχές. Οι εν λόγω εταιρίες αντέδρασαν κατ' αυτόν τον τρόπο στην απόφαση του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται στις αρχές των κρατών μελών, κατά την εισαγωγή εσπεριδοειδών από την Κύπρο, να δέχονται πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέντα από άλλες αρχές εκτός των αρμοδίων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

18. Η δεύτερη υπόθεση αφορούσε ζήτημα, το οποίο δεν ήταν κρίσιμο στο πλαίσιο της πρώτης δίκης, και συγκεκριμένα το αν εσπεριδοειδή που καλλιιεργήθησαν στην καλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» μπορούν να εισαχθούν στο Ηνωμένο Βασίλειο, όταν τα σχετικά πιστοποιητικά έχουν εκδοθεί από τις τουρκικές αρχές. Με την απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000 (Anastasiou II)⁹ το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η οδηγία δίνει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να επιτρέπει την είσοδο στο έδαφός του φυτών που κατάγονται από τρίτη χώρα και υπόκεινται στην έκδοση πιστοποιητικού φυτοϋγειονομικού ελέγχου που αφορά μεταξύ άλλων την τήρηση ιδιαίτερων απαιτήσεων αν, σε περίπτωση μη υπάρξεως πιστοποιητικού εκδοθέντος από τις εγκεκριμένες υπηρεσίες της χώρας καταγωγής, τα φυτά συνοδεύονται από πιστοποιητικό εκδοθέν σε τρίτη χώρα, από την οποία δεν κατάγονται, υπό τον όρον ότι:

- τα φυτά έχουν εισαχθεί στο έδαφος της χώρας όπου έγινε ο έλεγχος πριν εξαχθούν από τη χώρα αυτή προς την Κοινότητα·
- τα φυτά παρέμειναν στη χώρα αυτή για ορισμένο χρόνο και υπό τέτοιες συνθήκες ώστε οι ενδεδειγμένοι έλεγχοι μπόρεσαν να διεξαχθούν ομαλώς·
- τα φυτά δεν υπόκεινται σε ιδιαίτερες απαιτήσεις που μπορούν να τηρηθούν μόνο στον τόπο καταγωγής.

⁸ — Απόφαση στην υπόθεση C-432/92 (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2).

⁹ — Απόφαση στην υπόθεση C-219/98 (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2).

19. Το Δικαστήριο έκρινε περαιτέρω ότι δεν εναπόκειται στο οικείο κράτος μέλος να λαμβάνει υπόψη τους λόγους για τους οποίους το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου δεν έχει εκδοθεί στη χώρα καταγωγής των φυτών, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της συμβατότητας του εν λόγω πιστοποιητικού προς τις επιβαλλόμενες με την οδηγία απαιτήσεις.

20. Η τρίτη, πλέον, υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου αφορά δύο αποστολές εσπεριδοειδών προερχόμενες από το βορειώς της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου. Τα εσπεριδοειδή απεστάλησαν, τον Μάρτιο του 1995, στο Ηνωμένο Βασίλειο μέσω ενός τουρκικού λιμένα και τα συνοδευτικά πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδόθηκαν από τις τουρκικές αρχές. Δύο εξαγωγείς των ειδών αυτών από το βόρειο τμήμα της Κύπρου, η Cypfruvex (UK) και η Cypfruvex Fruit and Vegetable (Cypfruvex) Enterprises Ltd (στο εξής: Cypfruvex), άσκησαν παράμβαση δεδομένου ότι η δίκη τους αφορά άμεσα.

21. Η εταιρία Anastasiou καθώς και οι υπόλοιπες ενάγουσες της κύριας δίκης ισχυρίζονται ενώπιον του House of Lords, το οποίο επελήφθη της διαφοράς εκ νέου, ότι τα περιών ο λόγος εσπεριδοειδή υπόκεινται στις ειδικές απαιτήσεις του παραρτήματος IV, μέρος Α, οι οποίες μπορούν να πληρούνται μόνο στη χώρα καταγωγής. Δεν μπορούν, συνεπώς, να εισαχθούν στο Ηνωμένο Βασίλειο χωρίς πιστοποιητικό, εκδοθέν στη χώρα καταγωγής.

22. Στηριζόμενο στην υπόθεση ότι η απόφαση Anastasiou II δεν περιέχει απάντηση επί του συγκεκριμένου ζητήματος, το House of Lords υπέβαλε, με απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2001, η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Απριλίου 2002, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1. Είναι δυνατόν, στην περίπτωση εσπεριδοειδών καταγωγής τρίτης χώρας τα οποία απεστάλησαν σε άλλη τρίτη χώρα, να πληρούνται η ειδική απαίτηση του σημείου 16.1 του παραρτήματος IV, μέρος Α, της οδηγίας 77/93/ΕΟΚ, νυν οδηγίας 2000/29/ΕΚ, σύμφωνα με την οποία η συσκευασία πρέπει να φέρει ενδεδειγμένο σήμα καταγωγής, υποχρεωτικώς στη χώρα καταγωγής ή είναι δυνατόν, εναλλακτικώς, να πληρούνται στην εν λόγω ενδιάμεση τρίτη χώρα;
2. Πρέπει η επίσημη δήλωση που απαιτούν τα σημεία 16.2 έως 16.4 της οδηγίας 2000/29/ΕΚ ως προς τη χώρα καταγωγής να συντάσσεται από αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής ή είναι δυνατόν η δήλωση αυτή να συντάσσεται και σε ενδιάμεση τρίτη χώρα;

IV — Ως προς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα: παράρτημα IV, μέρος A, σημείο 16.1 της οδηγίας 77/93

διά της οδηγίας 98/2 προβλέφθηκε απλώς η παροχή πρόσθετης προστασίας.

A — Επιχειρήματα των διαδίδων

23. Η *Anastasiou* υποστηρίζει ότι τα σήματα καταγωγής μπορούν να τίθενται επί της συσκευασίας μόνο στον τόπο καταγωγής. Αυτό προκύπτει, μεταξύ άλλων, και από το γεγονός ότι οι ειδικές απαιτήσεις σκοπούν στην εξασφάλιση ενός υψηλότερου επιπέδου προστασίας, προϋπόθεση που δεν πληρούται στην περίπτωση που το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου έχει εκδοθεί από τη χώρα επαναποστολής.

24. Η διαπίστωση της καταγωγής των εσπεριδοειδών στον τόπο καταγωγής διευκολύνει τον προσδιορισμό της εστίας ενδεχομένων ασθενειών και τη συνεργασία με τις αρχές της τρίτης χώρας. Παρομοίως, η αρμόδια αρχή του τόπου καταγωγής μπορεί ευκολότερα να εξακριβώσει την πραγματική καταγωγή.

25. Οι δύο προβλεπόμενες στο σημείο 16.1 ειδικές απαιτήσεις μπορούν να εξαρτηθούν από εντελώς διαφορετικές προϋποθέσεις. Με την τροποποίηση των σημείων 16.2 έως 16.4

26. Οι *Cyprifruex*, οι οποίες συμφωνούν με την άποψη του Υπουργού Γεωργίας, επισημαίνουν ότι η αποδοχή της απόψεως της *Anastasiou* θα είχε ως αποτέλεσμα την παύση εισαγωγών εσπεριδοειδών από το βόρειο τμήμα της Κύπρου. Η προϋπόθεση, ότι η συσκευασία πρέπει να φέρει σήμα καταγωγής, μπορεί να πληρωθεί σε οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Από το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93 συνάγεται ότι και η ελεγκτική αρχή χώρας άλλης από τη χώρα καταγωγής μπορεί να ελέγξει την ύπαρξη σήματος καταγωγής επί της συσκευασίας καθώς και το αν το σήμα είναι ενδεδειγμένο. Η μέθοδος εξέτασης καθορίζεται από εκείνη την τρίτη χώρα που εκδίδει το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου. Η ελεγκτική αρχή δεν υποχρεούται να εξακριβώσει την καταγωγή, να ελέγξει τη συσκευασία ή να εκδώσει πιστοποιητικό καταγωγής. Το σήμα καταγωγής, εξάλλου, δεν πρέπει να συγχέεται με την επίσημη δήλωση της καταγωγής, η οποία εξυπηρετεί άλλους σκοπούς και εκδίδεται από τις αρχές της χώρας καταγωγής. Από την οδηγία 98/2 προκύπτει ότι η επίσημη δήλωση καταγωγής απαιτείται επιπροσθέτως της υποχρέωσης επιθέσεως σήματος καταγωγής. Τα προοριζόμενα για εξαγωγή εσπεριδοειδή από το βόρειο τμήμα της Κύπρου συσκευάζονται και επισημαίνονται βάσει ρυθμίσεων που συμπίπτουν κατά τα ουσιώδη με τις αντίστοιχες της Δημοκρατίας της Κύπρου. Αποκλείονται, συνεπώς, πλαστά σήματα καταγωγής. Επιπλέον, τα εσπεριδοειδή που κατάγονται από την Κύπρο είναι απαλλαγμένα από επιβλαβείς οργανισμούς, και εξ αυτού του λόγου δεν υπάρχει κανένα συμφέρον να δηλωθεί τόπος καταγωγής άλλος από τον πραγματικό. Δεν απόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει τη δραστηριότητα των τουρκικών αρχών, οι οποίες μπορεί να συνεργάζονται με τις αρχές της καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας

Κύπρου». Εξάλλου τα κράτη μέλη οφείλουν να συνεργάζονται μόνο με τις τουρκικές αρχές.

τόπο καταγωγής μπορεί να εκδοθεί και από τρίτη χώρα. Το σήμα καταγωγής μπορεί επίσης να θεθεί επί της συσκευασίας και από χώρα διαφορετική εκείνης που εκδίδει το πιστοποιητικό περί επιθέσεως ενός τέτοιου σήματος. Εξάλλου, η κοινοτική ρύθμιση είναι, από το 1993 και μετά, ελαστικότερη.

27. Η *Ελληνική Κυβέρνηση* επισημαίνει ότι το σήμα καταγωγής σκοπεί στο να εγγυηθεί την ασφάλεια των μεταφορών και την υγεία των φυτών. Η χορήγηση πρέπει να γίνεται από τις αρχές της χώρας καταγωγής επειδή αυτές μπορούν ευκολότερα να διασφαλίσουν την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών και είναι επισήμως αναγνωρισμένες διοικητικές αρχές. Η καλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, τρίτη χώρα δυνάμει να χορηγεί τα απαιτούμενα πιστοποιητικά. Από την απόφαση Anastasiou I προκύπτει ότι μόνον οι αρχές της Δημοκρατίας της Κύπρου μπορούν να θέσουν το σήμα καταγωγής επί της συσκευασίας. Οι τουρκικές αρχές μπορούν να προβαίνουν σε ενέργειες αναφορικά με προερχόμενα από την Κύπρο προϊόντα μόνον εφόσον αυτά φέρουν σήμα καταγωγής θεθέν από τις κυπριακές αρχές.

29. Με το σήμα καταγωγής επιδιώκονται δύο σκοποί: ο πρώτος, ο αποκλεισμός των εσπεριδοειδών από ορισμένες περιοχές, εγκαταλείφθηκε το 1999. Ο δεύτερος σκοπός, δηλαδή η δυνατότητα διακριβώσεως της πορείας των εσπεριδοειδών, έχει περιορισμένη σπουδαιότητα, δεδομένου ότι δεν υφίσταται καμία υποχρέωση αναφοράς της ταυτότητας του εξαγωγέα επί της συσκευασίας. Επειδή το σήμα καταγωγής έχει μικρότερη σημασία από το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου, δεν μπορεί να υπόκειται σε αυστηρότερες προϋποθέσεις απ' ό,τι η δήλωση της χώρας καταγωγής στο πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου, δεδομένου ότι το εν λόγω πιστοποιητικό μπορεί να εκδοθεί και από χώρα διαφορετική της χώρας καταγωγής.

28. Η *Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου* ισχυρίζεται ότι το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου εισήχθη στο πλαίσιο της Διεθνούς Συμφωνίας για την Προστασία των Φυτών του έτους 1951 και ότι, έκτοτε, όλα τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου πρέπει να περιέχουν επίσημη δήλωση του τόπου καταγωγής. Αυτή η απαίτηση, επομένως, δεν ισχύει μόνο για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα IV, μέρος A, της οδηγίας 77/93. Από την απόφαση Anastasiou II προκύπτει ότι η επίσημη δήλωση για τον

30. Η Επιτροπή, καταλήγει η *Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου*, είναι υποχρεωμένη να συνεργάζεται μόνο με αρχές αναγνωρισμένες από τα κράτη μέλη. Αλλά μία συνεργασία της Επιτροπής και με την καλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» είναι επίσης δυνατή. Τα εσπεριδοειδή, τέλος, που προέρχονται από το βόρειο τμήμα της Κύπρου, δεν προκάλεσαν ποτέ προβλήματα με επιβλαβείς οργανισμούς. Οι τροποποιήσεις που επήλθαν με την οδηγία 98/2 δεν επηρεάζουν την ερμηνεία του σημείου 16.1.

31. Κατά την άποψη της *Επιτροπής*, το σήμα καταγωγής αποτελούσε, προ της τροποποίησής με την οδηγία 98/2, το μοναδικό μέσο ελέγχου του αν τα προϊόντα προέρχονταν από χώρα στην οποία δεν απαντώνται επιβλαβείς οργανισμοί. Μετά την τροποποίηση, καθοριστικές είναι οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στα σημεία 16.2 έως 16.3α. Από το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93 προκύπτει ότι η έκδοση του πιστοποιητικού φυτοϋγειονομικού ελέγχου είναι ο σημαντικότερος τρόπος ελέγχου γιατί αποτελεί την επίσημη πιστοποίηση ότι πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις. Ο έλεγχος αυτός είναι αποτελεσματικός μόνον όταν η αρχή που εκδίδει το πιστοποιητικό είναι πράγματι σε θέση να βεβαιώσει ότι πληρούνται οι εν λόγω προϋποθέσεις.

33. Σε αυτό το σημείο η *Επιτροπή* συμφωνεί με την άποψη που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας Fennelly στην υπόθεση Anastasiou II. Επικαλούμενη τους σκοπούς που επιδιώκει ο κοινοτικός νομοθέτης με την οδηγία 98/2, η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το σήμα καταγωγής σκοπεί πάντοτε στο να βεβαιώσει την καταγωγή των καρπών και να εξασφαλίσει ότι προέρχονται από περιοχή στην οποία δεν απαντώνται επιβλαβείς οργανισμοί ή ότι συνοδεύονται από το απαραίτητο πιστοποιητικό. Η χορήγηση μπορεί να γίνει μόνον από ελεγκτική αρχή της χώρας καταγωγής.

34. Η *Επιτροπή* καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι προβλεπόμενες στα σημεία 16.1 έως 16.4 ειδικές απαιτήσεις μπορούν να τηρηθούν μόνο στη χώρα καταγωγής.

32. Όταν αυτές οι προϋποθέσεις αφορούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου στον οποίο παράγονται οι καρποί, το εν λόγω πιστοποιητικό μπορεί να εκδοθεί μόνο από ελεγκτική αρχή η οποία, βάσει προσωπικής εκτιμήσεως, μπορεί να βεβαιώσει ότι οι καρποί προέρχονται από συγκεκριμένο τόπο. Ο έλεγχος, συνεπώς, της συνδρομής των προϋποθέσεων που προβλέπονται στα σημεία 16.1 έως 16.4 μπορεί να διενεργηθεί μόνον από ελεγκτική αρχή που είναι παρούσα στην εν λόγω χώρα και γνωρίζει την καταγωγή των καρπών. Δεδομένου ότι τα εσπεριδοειδή που προέρχονται από την Κύπρο είναι απαλλαγμένα από τους επιβλαβείς οργανισμούς που αναφέρονται σε αυτές τις διατάξεις, απομένει να εξεταστεί αν η επίσημη δήλωση μπορεί να εκδοθεί αποκλειστικά από τις αναγνωρισμένες κυπριακές αρχές.

B — Εκτίμηση

35. Το σημείο 16.1 του παραρτήματος IV, μέρος A, της οδηγίας 77/93 προβλέπει δύο ειδικές απαιτήσεις: οι καρποί πρέπει, πρώτον, να είναι απαλλαγμένοι από ποδίσκους και φύλλα και η συσκευασία, δεύτερον, να φέρει ενδεδειγμένο σήμα καταγωγής. Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά τη δεύτερη των ως άνω προϋποθέσεων.

36. Ενώ η πρώτη προϋπόθεση, ότι δηλαδή οι καρποί πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από ποδίσκους και φύλλα, μπορεί να ελεγχθεί οπουδήποτε και δεν απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις, η νομική κατάσταση αναφορικά με τη δεύτερη προϋπόθεση δεν είναι τόσο σαφής.

37. Η υπό κρίση διαφορά, ειδικότερα, δεν αφορά μόνον το ερώτημα σε ποια χώρα μπορεί να διαπιστωθεί αν η συσκευασία φέρει ορισμένο σήμα, αλλά — όπως προκύπτει από τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος και από τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης — το ζήτημα αν η εν λόγω ειδική απαίτηση μπορεί να τηρηθεί μόνο στη χώρα καταγωγής. Η απάντηση σε αυτό το ζήτημα εξαρτάται από την ερμηνεία της προϋπόθεσως που προβλέπεται στο άρθρο 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 77/93.

38. Ήδη ο γενικός εισαγγελέας Fennelly, στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Anastasiou II, επισήμανε τις δυσκολίες ως προς την απόδειξη της καταγωγής των καρπών από τρίτη χώρα όταν αυτή η απόδειξη γίνεται από τις αρχές άλλης τρίτης χώρας. Συγκεκριμένα, δεν είναι σαφές ποια έγγραφα, αναγνωριζόμενα ως αξιόπιστα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αποκλειομένων σε κάθε περίπτωση των εγγράφων αποστολής¹⁰.

39. Συμφωνώ επίσης — αν και για άλλους λόγους — με την άποψη του γενικού

εισαγγελέα Fennelly¹¹ ότι η νομολογία της αποφάσεως Huygen¹² δεν μπορεί αναλογικώς να εφαρμοστεί στην υπό κρίση διαφορά. Η εν λόγω υπόθεση αφορούσε την ερμηνεία διατάξεως συμφωνίας περί ελεύθερης διακινήσεως εμπορευμάτων, σύμφωνα με την οποία η χώρα εισαγωγής μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να ελέγξει τα έγγραφα της χώρας εξαγωγής και να δεχθεί άλλου είδους αποδείξεις περί της καταγωγής των εμπορευμάτων. Η οδηγία 77/93, εντούτοις, δεν περιέχει ανάλογη διάταξη.

40. Είναι απαραίτητη λοιπόν η επισήμανση, ότι το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93 θέτει την αρχή ότι, στην περίπτωση φυτών για τα οποία ισχύουν οι ειδικές απαιτήσεις του παραρτήματος IV, μέρος Α, το επίσημο πιστοποιητικό φυτούγειονομικού ελέγχου πρέπει να έχει εκδοθεί στη χώρα καταγωγής.

41. Με τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 9, παράγραφος 1 εισάγεται μόνο μία εξαίρεση από αυτή την αρχή. Οι δυσκολίες ως προς την ερμηνεία οφείλονται στο γεγονός ότι η προβλεπόμενη στη δεύτερη περίπτωση εξαίρεση — η οποία βρίσκει εφαρμογή στην παρούσα διαφορά — έχει εκ πρώτης όψεως το ίδιο πεδίο εφαρμογής, ισχύει δηλαδή για όλες τις ειδικές απαιτήσεις του παραρτήματος IV, μέρος Α. Επειδή όμως δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο κοινοτικός νομοθέτης εξέδωσε περιττές διατάξεις, η εν λόγω εξαιρετική διάταξη θα πρέπει να

11 — Προτάσεις της 24ης Φεβρουαρίου 2000 επί της υποθέσεως C-219/98 (απόφαση προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2), σημείο 50.

12 — Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1993, C-1292, Huygen κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-6381, σκέψεις 15 και 25 επ.), αναφορικά με τη διαπίστωση της καταγωγής προϊόντων βάσει συμφωνίας περί ελεύθερης διακινήσεως.

10 — Προτάσεις της 24ης Φεβρουαρίου 2000 επί της υποθέσεως C-219/98 (απόφαση προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2), σημείο 49.

νοηθεί ότι αφορά συγκεκριμένες ειδικές απαιτήσεις. Από το γράμμα της διατάξεως, που αναφέρει ότι οι ειδικές απαιτήσεις «είναι δυνατόν να πληρούνται [...] και σε άλλο τόπο εκτός από τον τόπο καταγωγής», προκύπτει ότι η εξαίρεση της δεύτερης περίπτωσης ισχύει μόνο για εκείνα τα φυτά που πληρούν την εν λόγω προϋπόθεση. Στην αντίθετη περίπτωση εφαρμόζεται η *lex generalis* του άρθρου 9, παράγραφος 1, δηλαδή το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδίδεται στη χώρα καταγωγής.

Υπόθεση εφαρμογής της διατάξεως. Συγκεκριμένα, η εξαιρετική διάταξη επιβάλλει την τήρηση των ειδικών απαιτήσεων ακόμη και όταν το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου πρόκειται να εκδοθεί απλώς σε άλλο τόπο καταγωγής. Αυτό ισχύει, ακριβώς ειπείν, και ως προς άλλους τόπους εντός της ίδιας χώρας καταγωγής. Στην περίπτωση, συνεπώς, που πρόκειται για άλλη χώρα, πρέπει να τεθούν ακόμη πιο αυστηρές προϋποθέσεις ως προς την τήρηση των ειδικών απαιτήσεων.

42. Είναι λοιπόν πέραν κάθε αμφιβολίας ότι η προϋπόθεση εφαρμογής μιας διατάξεως, δηλαδή η διαπίστωση αν η συσκευασία φέρει κάποιο σήμα, μπορεί να πληρωθεί οπουδήποτε. Και η ίδια η θέση κάποιου σήματος επί της συσκευασίας μπορεί να γίνει οπουδήποτε.

45. Αυτό το γεγονός υποδηλώνει τη σημασία της προϋπόθεσης που θέτει το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93, σύμφωνα με την οποία το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου πρέπει να εκδίδεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7. Το άρθρο 7 εξαρτά, εντούτοις, στην παράγραφο 1, όπως ισχύει στην υπό κρίση διαφορά, τη χορήγηση του πιστοποιητικού από το αν «κρίνεται, βάσει του ελέγχου που καθορίζεται στο άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, ότι πληρούνται οι αναγραφόμενοι σε αυτό όροι».

43. Αν όμως πρόκειται για σήμα το οποίο αναφέρεται στην καταγωγή και το οποίο πρέπει να είναι ενδεδειγμένο, πρέπει, σε αυτή την περίπτωση, να τεθούν αυστηρές προϋποθέσεις ως προς την τήρηση των ειδικών απαιτήσεων.

46. Ένας εκ των αναγγραφομένων στο άρθρο 6 της οδηγίας 77/93 όρων είναι όμως και η προβλεπόμενη στην παράγραφο 4, στοιχείο β', προϋπόθεση, ότι οι έλεγχοι «διενεργούνται στην εκμετάλλευση του παραγωγού, κατά προτίμηση στον τόπο παραγωγής».

44. Το ότι η εξαιρετική διάταξη του άρθρου 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, πρέπει να ερμηνευθεί συσταλτικά, αποδεικνύεται και από μία άλλη προ-

47. Ανακύπτει λοιπόν το ζήτημα αν η εν λόγω προϋπόθεση του άρθρου 6, παράγρα-

φος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 77/93 ισχύει μόνο για κοινοτικά προϊόντα ή αντιθέτως και για προϊόντα προερχόμενα από τρίτες χώρες.

την οδηγία 94/13/ΕΚ¹⁴. Δεν εισήγαγε, όμως, εξαιρετική ρύθμιση για προϊόντα προερχόμενα από τρίτες χώρες.

48. Το Δικαστήριο απεφάνθη στην απόφαση Anastasiou II ότι η συνέπεια που αντλείται στην όγδοη αιτιολογική σκέψη, ότι «οι έλεγχοι αυτοί θα πρέπει να γίνουν υποχρεωτικοί στον τόπο παραγωγής», [...] [αφορά] «[μόνον] τα κοινοτικά προϊόντα.»¹³.

51. Εξάλλου, πρέπει να αναφερθεί η προϋπόθεση που τονίστηκε από το Δικαστήριο στην απόφαση Anastasiou II ότι «για τα μη προερχόμενα από την Κοινότητα προϊόντα υπάρχουν λιγότερες απαιτήσεις»¹⁵.

49. Εντούτοις, πρέπει, πρώτον, να επισημανθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο β', της οδηγίας 77/93 δεν εισάγει ανάλογη διαφοροποίηση. Δεύτερον, ούτε η όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/683 περιορίζει την τήρηση της προϋποθέσεως ότι «ο καταλληλότερος τόπος [...] είναι ο τόπος παραγωγής» αποκλειστικά στα κοινοτικά προϊόντα.

52. Αλλά ακόμη κι αν γίνει δεκτό ότι το κριτήριο για τα εν λόγω προϊόντα είναι ελαστικότερο, είναι σαφές ότι, και για προϊόντα προερχόμενα από τρίτες χώρες, ο πλέον ενδεδειγμένος τόπος για τον έλεγχο είναι ο τόπος της παραγωγής. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για εκείνη την ειδική απαίτηση που έχει γεωγραφικό σημείο αναφοράς, δηλαδή το σήμα καταγωγής.

50. Τρίτον, ο κοινοτικός νομοθέτης θα μπορούσε και εκ των υστέρων να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 77/93 στα κοινοτικά προϊόντα. Ο κοινοτικός νομοθέτης έκανε, πράγματι, χρήση της δυνατότητας περιορισμού του πεδίου εφαρμογής και συγκεκριμένα με

53. Επιπλέον, το σημείο 16.1 δεν προβλέπει ένα οποιοδήποτε σήμα καταγωγής αλλά κάνει λόγο για «ενδεδειγμένο» σήμα¹⁶. Το αν το σήμα καταγωγής είναι ενδεδειγμένο,

14 — Οδηγία 94/13/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Μαρτίου 1994, για την τροποποίηση της οδηγίας 77/93/ΕΟΚ περί των μέτρων προστασίας κατά της εισαγωγής στα κράτη μέλη οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα και κατά της εξάπλωσής τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ L 92, σ. 27).

15 — Απόφαση στην υπόθεση C-219/98 (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2), σκέψη 32.

16 — Αυτό δεν προκύπτει μεν από την απόδοση στη γερμανική γλώσσα, αλλά από τις αποδόσεις στις υπόλοιπες γλώσσες.

13 — Απόφαση στην υπόθεση C-219/98 (προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2), σκέψη 31.

εξαρτάται αφενός από το περιεχόμενο του (κείμενο, σύμβολα κ.λπ.), αφετέρου από τον τρόπο επιθέσεως του σήματος στο προϊόν προκειμένου να εξασφαλιστεί, ιδίως, η διάκρισά της.

54. Στο επιχείρημα ότι, αν η χορήγηση πρέπει να γίνεται στη χώρα καταγωγής, δεν απομένει πεδίο εφαρμογής για την εξαιρετική διάταξη του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93, πρέπει να αντιταχθεί ότι η εξαιρετική διάταξη εφαρμόζεται στην περίπτωση του σημείου 16.1, και συγκεκριμένα αναφορικά με την προϋπόθεση ότι οι καρποί είναι απαλλαγμένοι από ποδίσκους και φύλλα.

55. Πρέπει επίσης να απορριφθεί το επιχείρημα κατά το οποίο συνάγεται από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 77/93, το οποίο ορίζει ότι το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου δεν μπορεί να εκδοθεί άνω του 14ημέρου από την ημέρα κατά την οποία το προϊόν εγκαταλείπει τη χώρα αποστολής, ότι στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να αναγνωρίζονται πιστοποιητικά της χώρας αποστολής. Αυτή η ρύθμιση προβλέπει — ειρήσθω εν παρόδω ως εξαίρεση — ότι και πιστοποιητικό εκδοθέν από τρίτη χώρα, άλλη από την τρίτη χώρα καταγωγής, είναι δυνατόν να είναι έγκυρο. Η εν λόγω εξαιρετική διάταξη εφαρμόζεται, εντούτοις, μόνο υπό ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν πληρούνται στην εν λόγω διαφορά.

56. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίστηκε ότι ένας εκ των σκοπών του σήματος καταγωγής, δηλαδή η απόδειξη ότι οι καρποί κατάγονται από ορισμένες περιοχές, εγκαταλείφθηκε το 1999. Συναφώς, αρκεί η επισήμανση ότι τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης πρέπει να κριθούν βάσει της παλαιάς, προ του έτους 1999, ισχύουσας νομικής ρύθμισης.

57. Προβλήθηκε επίσης ο ισχυρισμός ότι η τροποποίηση που επήλθε με την οδηγία 98/2 επηρεάζει την ερμηνεία του σημείου 16.1, καθόσον η εισαγωγή αυστηρότερης ρύθμισης στα σημεία 16.2 έως 16.4 μείωσε τη σημασία του σήματος καταγωγής. Αυτό μπορεί να ισχύει αναφορικά με τη νέα έννομη κατάσταση, δεν είναι, εντούτοις, κρίσιμο για τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης. Από την μετέπειτα συντελεσθείσα τροποποίηση των σημείων 16.2 έως 16.4 μπορεί να συναχθεί αντιστρόφως το συμπέρασμα ότι, προ της τροποποίησης και, συνεπώς, και στην υπό κρίση περίπτωση, το σήμα καταγωγής είχε μεγαλύτερη σημασία.

58. Πρέπει να αναφερθώ, επίσης, στον ισχυρισμό που προέβλεπαν πολλοί από τους συμμετέχοντες, σύμφωνα με τον οποίο τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου έχουν κατ' αρχήν μεγαλύτερη σπουδαιότητα

απ' ό,τι τα σήματα καταγωγής. Ο ισχυρισμός αυτός παραβλέπει ότι τα εσπεριδοειδή υπόκεινται σε ειδικό νομικό καθεστώς. Το καθεστώς αυτό προβλέπει ότι για τα εσπεριδοειδή δεν απαιτείται φυτοϋγειονομικό διαβατήριο. Εξ αυτού προκύπτει, όμως, όπως ορθώς ισχυρίστηκε η Επιτροπή, ότι ακριβώς όσον αφορά τους εν λόγω καρπούς τα σήματα καταγωγής έχουν πολύ μεγάλη σπουδαιότητα. Ιδίως ως επιβεβαιωτικά του καθοριστικού για την παρούσα υπόθεση στοιχείου ότι οι καρποί είναι απαλλαγμένοι από επιβλαβείς οργανισμούς. Για το κριτήριο αυτό το γεωγραφικό σημείο αναφοράς (καταγωγή από ορισμένη χώρα ή τόπο) είναι αποφασιστικής σημασίας.

60. Στην απόφαση Anastasiou II, εντούτοις, δεν διατυπώθηκε απλώς η αρχή ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εισάγουν φυτά συνοδευόμενα από πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέν σε τρίτη χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής, αλλά διατυπώθηκαν ρητώς και τρεις εξαιρέσεις από αυτή την αρχή. Η προβλεπόμενη στο σημείο 16.1 προϋπόθεση υπέρξεως σήματος καταγωγής εμπίπτει στην τρίτη από τις αναφερθείσες στην απόφαση Anastasiou II εξαιρέσεις αναφορικά με ειδικές απαιτήσεις, οι οποίες μπορούν να τηρηθούν μόνο στον τόπο καταγωγής του φυτού.

59. Θα εξετάσω, τέλος, το επιχείρημα ότι η καταγωγή δηλώνεται και στη στήλη 5 του πιστοποιητικού φυτοϋγειονομικού ελέγχου και ότι η εν λόγω προϋπόθεση σε συνδυασμό με την απαίτηση υπέρξεως σήματος καταγωγής θα είχε ως αποτέλεσμα μία πολλαπλή επιβάρυνση. Συναφώς, πρέπει, πρώτον, να επισημανθεί ότι αποτελεί σχεδόν ουσιώδες γνώρισμα του κοινοτικού δικαίου εισαγωγών η αναγραφή στοιχείων σε διάφορα έντυπα. Εναπόκειται στον κοινοτικό νομοθέτη η απλοποίηση ενδεχομένως των εντύπων εισαγωγής. Δεύτερον, πρέπει να αναφερθώ σε μια διαφορά μεταξύ του σήματος καταγωγής και των στοιχείων που αναγράφονται στο πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου, η οποία δεν επισημάνθηκε δυστυχώς κατά την προφορική διαδικασία. Ενώ το σήμα καταγωγής μνημονεύει τη χώρα καταγωγής, το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου αναφέρει τον τόπο καταγωγής.

61. Η μη αναγνώριση πιστοποιητικών φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέντων από τις τουρκικές αρχές δεν αφορά ειδικά την Τουρκία, αλλά όλες τις τρίτες χώρες που δεν είναι ταυτοχρόνως και χώρες καταγωγής. Αν, π.χ., οι καρποί δεν προέρχονται από το βόρειο τμήμα της Κύπρου αλλά από την Τουρκία, το πιστοποιητικό μπορεί να εκδοθεί μόνο στην Τουρκία και όχι σε άλλη τρίτη χώρα, από την οποία εισάγονται οι καρποί στην Κοινότητα. Όπως κάθε τρίτη χώρα διαμορφώνει το ισχύον στην επικράτεια της φυτοϋγειονομικό δίκαιο έτσι και η Κοινότητα μπορεί να διαμορφώσει κατά τέτοιο τρόπο την έννομη τάξη της ώστε να μπορεί να εκδίδει τις σχετικές διατάξεις και να ελέγχει την τήρησή τους. Το εν λόγω δικαίωμα, δεν πρέπει, πάντως, να συγχέεται με την αναγνώριση της ισοδυναμίας φυτοϋγειονομικών νομοθετικών έργων που λαμβάνονται από

τρίτες χώρες, αναγνώριση που αποτελεί αντικείμενο ειδικής ρυθμίσεως¹⁷.

62. Συνεπώς, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση εσπεριδοειδών καταγωγής τρίτης χώρας τα οποία απεστάλησαν σε μία άλλη τρίτη χώρα, η συμμόρφωση προς την προβλεπόμενη στο σημείο 16.1 του παραρτήματος IV, μέρος Α, ειδική απαίτηση σύμφωνα με την οποία η συσκευασία πρέπει να φέρει ενδεδειγμένο σήμα καταγωγής, δεν μπορεί να διασφαλισθεί εκτός του τόπου καταγωγής.

V — Ως προς το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα: παράρτημα IV, μέρος Α, σημεία 16.2 έως 16.4, της οδηγίας 77/93

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

63. Η *Anastasiou* ισχυρίζεται ότι η επίσημη δήλωση περί πληρώσεως των προβλεπόμενων στα σημεία 16.2 έως 16.4 ειδικών απαιτήσεων εκδίδεται από τις αρχές της χώρας καταγωγής, επειδή μόνο στη χώρα

καταγωγής μπορεί να ελεγχθεί αποτελεσματικά η τήρηση των εν λόγω απαιτήσεων. Αυτή η ερμηνεία συνάδει και προς τους επιδιωκόμενους με την οδηγία 98/2 σκοπούς. Αν η επίσημη δήλωση μπορούσε να εκδοθεί και από χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής, η εν λόγω χώρα θα μπορούσε να εκδώσει και το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου. Κατ' αυτό τον τρόπο, όμως, δεν θα εξασφαλιζόταν η αυξημένη προστασία που επιδιώκεται με την οδηγία 98/2.

64. Η *Cypfruvex* ισχυρίζεται ότι η προβλεπόμενη στα σημεία 16.2 έως 16.4 επίσημη δήλωση μπορεί να εκδοθεί από οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Δεδομένου ότι στην Κύπρο δεν απαντούν οι αναφερόμενες στην οδηγία 77/93 ασθένειες, εφαρμογή βρίσκει μόνο το εκάστοτε στοιχείο α' των σημείων 16.2 έως 16.4. Αυτό όμως δεν προβλέπει ότι η επίσημη δήλωση εκδίδεται αποκλειστικά από τη χώρα καταγωγής. Το ότι στο πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου προβλέπεται στήλη τόσο για τη χώρα καταγωγής όσο και για τη χώρα στην οποία εκδίδεται το εν λόγω πιστοποιητικό, σημαίνει ότι χώρα καταγωγής και χώρα εκδόσεως του πιστοποιητικού δεν χρειάζεται να συμπίπτουν.

65. Η *Ελληνική Κυβέρνηση* υποστηρίζει, αναφορικά με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, ότι η απαίτηση της επίσημης δηλώσεως προστίθεται στην απαίτηση της υπάρξεως σήματος καταγωγής. Οι απαιτούμενοι για τη δήλωση έλεγχοι μπορούν να διενεργηθούν αποκλειστικά από τις αρχές της χώρας καταγωγής. Τα προερχόμενα, όμως, από το βόρειο τμήμα της Κύπρου

¹⁷ — Βλ., συναφώς, την προσφάτως εκδοθείσα οδηγία 2002/89/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2002, για την τροποποίηση της οδηγίας 2000/29/ΕΚ περί μέτρων κατά της εισαγωγής στην Κοινότητα οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα και κατά της εξάπλωσής τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ L 355, σ. 45).

εσπεριδοειδή δεν υπόκεινται σε έλεγχο από τις κυπριακές αρχές. Αυτός ο έλεγχος δεν μπορεί να αντικατασταθεί από τον έλεγχο που διενεργείται κατά την εισαγωγή στην Κοινότητα. Το γεγονός ότι στην Κύπρο δεν απαντώνται ασθένειες, δεν αποτελεί εγγύηση για το μέλλον. Η διαπίστωση εκ μέρους της Επιτροπής ότι στην Κύπρο δεν απαντώνται ασθένειες, αφορά, τέλος, αποκλειστικά το αναγνωρισμένο κράτος της Κύπρου.

B — Εκτίμηση

68. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αναφέρεται ρητώς μόνο στην οδηγία 2000/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Μαΐου 2000, περί μέτρων κατά της εισαγωγής στην Κοινότητα οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα και κατά της εξάπλωσής τους στο εσωτερικό της Κοινότητας¹⁸. Επειδή η εν λόγω οδηγία, με την οποία κωδικοποιήθηκε η οδηγία 77/93, τέθηκε σε ισχύ μόλις στις 10 Ιουλίου 2000, δεν εφαρμόζεται στην παρούσα υπόθεση.

66. Η *Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου* ισχυρίζεται ότι μόνο το εκάστοτε στοιχείο α' των σημείων 16.2 έως 16.4 βρίσκει εφαρμογή στην υπό κρίση διαφορά. Αυτές οι διατάξεις, εντούτοις, επιβάλλουν απλώς τη δήλωση ότι στη χώρα καταγωγής δεν απαντώνται ασθένειες. Αυτή η δήλωση μπορεί να γίνει και σε άλλη χώρα. Οι προβλεπόμενες στα σημεία 16.2 έως 16.4 επίσημες δηλώσεις μπορούν συνεπώς να εκδοθούν και από χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής, όταν οι καρποί από τη χώρα καταγωγής έχουν αναγνωριστεί εκ μέρους της Επιτροπής ως απαλλαγμένοι από επιβλαβείς οργανισμούς ή ασθένειες.

69. Οι προβλεπόμενες στα σημεία 16.2 έως 16.4 του παραρτήματος IV, μέρος Α, ειδικές απαιτήσεις σκοπούν, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη τής — στην υπό κρίση διαφορά εφαρμοζόμενης — οδηγίας 92/103, στο να εξασφαλίσουν ότι δεν θα εμφανισθούν στην Κοινότητα επιβλαβείς οργανισμοί.

70. Συνολικώς οι εν λόγω ειδικές απαιτήσεις εκφράζουν την πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη αλλά και τον σκοπό της οδηγίας για διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας.

71. Οι προβλεπόμενες στα σημεία 16.2 έως 16.4 επίσημες δηλώσεις πρέπει να πληρούν δύο προϋποθέσεις.

67. Η *Επιτροπή* δεν προβάλλει χωριστούς ισχυρισμούς ως προς το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αλλά εξετάζει τις ειδικές απαιτήσεις από κοινού με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Καταλήγει και σε αυτή την περίπτωση στο συμπέρασμα ότι οι απαιτήσεις των σημείων 16.2 έως 16.4 μπορούν να τηρηθούν μόνο στη χώρα καταγωγής.

72. Πρώτον, σύμφωνα με τα ορισθέντα στην απόφαση Αναστασιου I, μόνον οι εκδοθείσες από αρχές αναγνωρισμένου κράτους δηλώ-

σεις γίνονται δεκτές από τις αρχές των κρατών μελών. Αποκλείονται, επομένως, οι δηλώσεις που εκδόθηκαν από τις αρχές της καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου».

73. Δεύτερον, οι δηλώσεις πρέπει να πληρούν την προβλεπόμενη στο άρθρο 9, παράγραφος 1, προϋπόθεση, σύμφωνα με την οποία επιβάλλεται η τήρηση των ειδικών απαιτήσεων.

74. Η εξαιρετική διάταξη του άρθρου 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, προβλέπει ότι η έκδοση του πιστοποιητικού φυτοϋγειονομικού ελέγχου μπορεί να γίνει και σε άλλο τόπο εκτός του τόπου καταγωγής, μόνον εφόσον κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να τηρηθούν οι ειδικές απαιτήσεις.

75. Η επίσημη δήλωση του στοιχείου α' των σημείων 16.2 έως 16.4 αφορά το ζήτημα αν οι καρποί κατάγονται από περιοχές στις οποίες δεν απαντάται ο εν λόγω επιβλαβής οργανισμός.

76. Αυτή η επίσημη δήλωση προϋποθέτει τη γνώση διαφόρων στοιχείων και ειδικότερα, πρώτον, ως προς την καταγωγή των καρπών και, δεύτερον, ως προς τις συνθήκες στην εκάστοτε περιοχή καταγωγής. Αυτό που

προκαλεί εντύπωση είναι ότι τα σημεία 16.2 έως 16.4, όπως ήταν διατυπωμένα προ της τροποποίησής με την οδηγία 98/2, αναφέρονται στην περιοχή και όχι στη χώρα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διάταξη των στοιχείων α' των σημείων 16.2 έως 16.4 είναι μεν από γεωγραφικής απόψεως ευρύτερα διατυπωμένη από αυτή του άρθρου 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 77/93, η οποία κάνει λόγο για τόπο καταγωγής, αντιθέτως όμως, στενότερα διατυπωμένη από τη γενική αρχή του άρθρου 9, παράγραφος 1, η οποία αναφέρεται στη χώρα καταγωγής. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι η επίσημη δήλωση μπορεί να χορηγηθεί μόνον από τις αρχές που γνωρίζουν τα σχετικά στοιχεία.

77. Από το γεγονός ότι το άρθρο 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, επιβάλλει την τήρηση των ειδικών απαιτήσεων, και από την ανάγκη διατηρήσεως υψηλού επιπέδου προστασίας σε ένα τόσο σοβαρό ζήτημα όπως η υγεία, προκύπτει ότι η επίσημη δήλωση ότι πληρούνται οι προβλεπόμενες στο εκάστοτε στοιχείο α' των σημείων 16.2 έως 16.4 προϋποθέσεις πρέπει να εκδίδεται κατ' αρχήν στον τόπο καταγωγής.

78. Αν και θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι η εν λόγω δήλωση μπορεί να γίνει και εκτός του τόπου καταγωγής, αλλά εντός της περιοχής καταγωγής, εντούτοις, αυτό θα δημιουργούσε πολύ μεγάλη ανασφάλεια. Επιπλέον, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προβλεπόμενη στο στοιχείο α' δήλωση της

καταγωγής γίνεται στον ίδιο τόπο που τίθεται και το σήμα καταγωγής.

να εξασφαλίσει με τον καλύτερο τρόπο το απαιτούμενο υψηλό επίπεδο προστασίας.

79. Το εκάστοτε στοιχείο β' των σημείων 16.2 έως 16.4 προβλέπει επίσημη δήλωση ότι από τον ενδεδειγμένο επίσημο έλεγχο προέκυψε ότι «ούτε στο πεδίο παραγωγής ούτε στο άμεσο περιβάλλον» έγιναν αντιληπτές ενδείξεις για την ύπαρξη επιβλαβών οργανισμών. Οι εν λόγω έλεγχοι μπορούν να διενεργηθούν μόνο στο χώρο παραγωγής ή σε άμεση προς αυτόν γειτνίαση. Προκειμένου να τηρηθεί η εν λόγω ειδική απαίτηση πρέπει η δήλωση να εκδοθεί από αρχές που βρίσκονται σε άμεση τοπική εγγύτητα με τις αρχές που διενεργούν τους ελέγχους.

82. Πρέπει τέλος να εξεταστεί ο ισχυρισμός τον οποίο προέβαλε η Cypfrunex, σύμφωνα με τον οποίο το γεγονός ότι το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου προβλέπει στήλη τόσο για τη χώρα καταγωγής όσο και για εκείνη τη χώρα στην οποία εκδίδεται το πιστοποιητικό, συνεπάγεται ότι χώρα καταγωγής και χώρα εκδόσεως του πιστοποιητικού δεν χρειάζεται να συμπίπτουν. Συναφώς, αρκεί η επισήμανση ότι η δυνατότητα αυτή παρέχεται μόνο στο πλαίσιο της προβλεπόμενης στο άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93 εξαίρεσης ότι το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου μπορεί να εκδοθεί και σε τρίτη χώρα άλλη από την τρίτη χώρα καταγωγής. Στην προκειμένη περίπτωση όμως, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εξαίρεσεως.

80. Το ίδιο ισχύει και ως προς τις προβλεπόμενες στο στοιχείο β' του σημείου 16.2 δειγματοληψίες φύλλων καθώς και ως προς τον προβλεπόμενο στα στοιχεία β' των σημείων 16.2 έως 16.4 και στα στοιχεία γ' των σημείων 16.2 έως 16.4 έλεγχο των καρπών της συγκομιδής. Οι ειδικές απαιτήσεις μπορούν, λοιπόν, να τηρηθούν μόνο στον τόπο καταγωγής.

83. Η προϋπόθεση ότι η επίσημη δήλωση πρέπει να εκδίδεται στη χώρα καταγωγής, έχει, στις περιπτώσεις στις οποίες ο έλεγχος διενεργείται στον τόπο καταγωγής, ως συνέπεια ότι, από πλευράς κοινοτικού δικαίου, οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας θα ήταν αρμόδιες και για ελέγχους στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

81. Η προβλεπόμενη στα στοιχεία γ' των σημείων 16.2 και 16.3 καθώς και στο στοιχείο β' του σημείου 16.4 δήλωση αφορά την ενδεδειγμένη επεξεργασία των καρπών. Η αρχή που εκδίδει τη δήλωση πρέπει, προκειμένου να εξασφαλίσει την τήρηση της ειδικής απαιτήσεως, να έχει πλήρη γνώση των ειδικότερων συνθηκών της εν λόγω επεξεργασίας. Η δήλωση στον τόπο καταγωγής μπορεί

84. Το ότι οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτό ερμηνεύεται στην υπό κρίση διαφορά, δεν προσφέρουν την πλέον κατάλληλη λύση για το βόρειο τμήμα της Κύπρου, οφείλεται στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στη νήσο της Κύπρου, για τις

οποίες δεν ευθύνεται ο κοινοτικός νομοθέτης.

για τις υπόλοιπες τρίτες χώρες, ίσχυε και για την Κύπρο.

85. Εναπόκειται, βεβαίως, στον κοινοτικό νομοθέτη να εισαγάγει ειδική ρύθμιση για ορισμένες περιπτώσεις. Το Συμβούλιο δεν έκανε, εντούτοις, έως σήμερα χρήση αυτής της δυνατότητας. Συνεπώς, η νομοθετική ρύθμιση που ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο

86. Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα σημεία 16.2 έως 16.4 του παραρτήματος IV, μέρος Α, της οδηγίας 77/93 έχουν την έννοια ότι η επίσημη δήλωση ως προς τη χώρα καταγωγής πρέπει να εκδίδεται από αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής.

VI — Πρόταση

87. Βάσει των ανωτέρω προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων ως εξής:

1. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/93/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί των μέτρων προστασίας κατά της εισαγωγής στα κράτη μέλη οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα, έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση αποστολής εσπεριδοειδών καταγωγής τρίτης χώρας τα οποία απεστάλησαν σε άλλη τρίτη χώρα, η συμμόρφωση προς την προβλεπόμενη στο σημείο 16.1 του παραρτήματος IV, μέρος Α, ειδική απαίτηση σύμφωνα με την οποία η συσκευασία πρέπει να φέρει ενδεδειγμένο σήμα καταγωγής, δεν μπορεί να διασφαλισθεί εκτός του τόπου καταγωγής.
2. Τα σημεία 16.2 έως 16.4 της οδηγίας 77/93 έχουν την έννοια ότι η επίσημη δήλωση ως προς τη χώρα καταγωγής πρέπει να εκδίδεται από αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής.